

KÜCHENMEISTER'S INTERNATIONALE MIJ. VOOR ACCOUSTIEK

Uit: V.V.O.F. Mededelingenblad Vierde jaargang nr. 4 van december 1982, p. 16-17.

Deze maatschappij werd op 20 oktober 1928 opgericht als vereniging direct of indirect werkzaam op het gebied der accoustiek, electro-accoustiek, optiek en electro-optiek, verdere eigen werkzaamheid op deze gebieden, in het bijzonder fabricage en handel met gebruikmaking van de octrooien en uitvindingen van de heer J. Küchenmeister.

Bij de oprichting werd voor *f* 14.557.000,= aandelen à *f* 1000 uitgegeven tegen de volgende inbreng:

- 6738 aandelen Küchenmeister's Internationale Mij. van Spreekende Films (genaamd Spreekfilm) à 125 %;
- 1250 aandelen (=51 %) van de Internationale Ultraphoon Mij. à 230 %;
- 1988 aandelen van Küchenmeister's Internationale Radio Mij. à 100 %; plus
- het gehele kapitaal van „Heimton Damnitz” & Co. te Berlijn,
- een 51 % belang in het kapitaal van de Orchestrola Vocation AG te Berlijn (deze aandelen werden in 1936 waardeloos), en
- een 20 % deelname in een Syndicaat van aandelen in de Telephon AG te Berlijn.

De Spreekfilm die wij in Nederland kennen als de Internationale Tobis Maatschappij, bezit 3/4 van de aandelen Tonbild Syndicat AG (Tobis).

De Spreekfilm en Tobis bezaten vele patenten op het gebied van de film zowel in Nederland als in Duitsland en Zwitserland.

Tevens sloten zij in 1931 een samenwerkingsverdrag met de AEG, Siemens en Halske dochter Klangfilm GmbH. Genoemde Duitse concerns werden belast met de fabricage en verkoop der apparaten. In augustus 1930 sloot men in Parijs, om concurrentie zoveel mogelijk uit te sluiten, een overeenkomst voor 15 jaar met de Western Electric and Radio Corporation of America.

De wereld werd opgedeeld tussen de concerns en de Spreekfilm-Tobis-Klangfilm groep kreeg 14 landen in Europa toegewezen. Tevens besloot men tot een algehele uitwisseling van patenten over te gaan, het stopzetten van processen welke nog tussen partijen liepen, het vaststellen van algemene licenties en rechten, het mogen vertonen van elkaars films op alle toestellen over de gehele wereld, afspraken over de verdediging tegen onrechtmatige concurrentie en patentschendingen door derden, benevens het behartigen van wederzijdse economische en technische belangen.

Het jaar 1931 werd afgesloten met een verlies van maar liefst *f* 20.441.398,23 tegen een winst in het voorafgaande jaar van *f* 80.484,74. In de hierop volgende jaarvergadering werd besloten de zaak te liquideren, doch het spreekfilm-gedeelte voort te zetten. De Spreekfilm werd nu omgedoopt in Internationale Tobis Maatschappij. De aandelen Spreekfilm werden als betaling aangenomen door de crediteuren.

Het aandelenkapitaal van de Küchenmeister's Internationale Maatschappij voor Accoustiek was *f* 30.000.000,—, waarvan geplaatst *f* 19.577.000,—. Zoals bovenstaand beschreven, werd *f* 14.557.000,—. Een bedrag van *f* 5.000.000,— werd geplaatst bij publieke emissie in 1929.

Bij de liquidatie werd het aandelenkapitaal teruggebracht tot *f* 12.000.000,— door teruggave van 7577 aandelen, welke bij overnames geplaatst waren.

Tevens zijn uitgegeven 300 winstbewijzen die bij de reorganisatie van de Spreekfilm waardeloos werden.

De 12.000 aandelen Accoustiek die bij de reorganisatie in omloop waren, konden worden ingewisseld in winstbewijzen Spreekfilm (Int. Tobis Mij.) in de verhouding 5 aandelen voor 1 winstbewijs. In totaal zouden voor deze verwisseling 7740 aandelen Küchenmeister's Internationale Maatschappij voor Accoustiek worden ingeleverd.

Lees verder op de volgende pagina's.

KÜCHENMEISTER'S INTERNATIONALE MIJ. VOOR ACCOUSTIEK KÜCHENMEISTER'S INTERNATIONALE ULTRAPHONE MIJ.

EN VELE ANDERE MAATSCHAPPIJEN VAN DIT DUITSE CONCERN MET VESTIGINGEN IN VELE LANDEN.

- Peter E. Baas -

Uit: V.V.O.F. Mededelingenblad Dertigste jaargang Nr. 1 van januari 2009, p. 4-6.

„Dit is Max Tak uit New-York" deze zin gebruikte Wim Kan eens bij een oudejaars conférence. Max Tak woonde en werkte in New-York, was journalist voor de Telegraaf en correspondent bij een Nederlandse radiozender (AVRO??). Hij componeerde populaire liederen en was ook een zeer verdienstelijk violist bij het Concertgebouworkest onder Mengelberg. geweest. Verder kende hij ook de "kunstwereld" van zijn tijd. Hij heeft een boekje geschreven (uitgave Elsevier), Onder de bomen van het plein genaamd, en in dat boekje uit 1962 stond iets over Küchenmeister en dat maakte vele dingen duidelijk.

Wat we ons nu nauwelijks meer kunnen voorstellen is dat er bij film geen geluid zat. Het geluid wat er later bij werd gemaakt zat op het Vitaphone-systeem, een grammofoonplaat die synchroon werd afgespeeld bij de film. Dit systeem was erg onpraktisch. In de eindjaren 20 van de vorige eeuw experimenteerde men in de wereld met het idee van het fotografisch vastleggen van geluid. Er was een Tri-Ergon-vinding, er was er een van Lee de Forest, van Th.W. Case, van William Fox - technici (zij waren de eersten die de naam "movietone" gebruikten), er was een van de Radio Corp. of America (RCA), een vinding die "Photophone" genoemd werd. Dan waren er nog de geluid-op-film-opname-systemen van Tobis-Klangfilm (Küchenmeister) en de Fransen hadden het Gaumont-Petersen-Poulsen-systeem. Het Vitaphone systeem van Western Electric in samenwerking met A.T. & T. delfde het onderspit.

Het geluid-op-film-opnamen-systemen van Tobis-Klangfilm was een vinding van de Duitser Heinrich J. Küchenmeister. Hij is vermoedelijk wel een voorloper geweest van het fotografisch vastleggen van geluid. Al zijn octrooien en zijn C.V. zijn overgegaan in de Küchenmeister bedrijven. Maar er was veel geld nodig om de verdere ontwikkelingen te betalen. De Amsterdams bankiershuizen, de Ned. Ind. Handelsbank en Oyens & Zoon waren geïnteresseerd in de Nederlandse emissie. De Duitsers, nu een goed contact in Nederland hebbende, wilden via de bankiers, voor Tobis en Klangfilm, Willem Mengelberg hebben om hem in een aantal muziekfilms te laten dirigeren. Die weigerde.

De bankiers hebben toen Max Tak ingezet, als vriend van de heer Mengelberg. Zij wisten vermoedelijk ook dat Mengelberg zeer veel respect voor Max Tak had. Maar nee had hij gezegd en dat was omdat hij geen behoefte had om als filmster verder door het leven te gaan. Tak heeft hem omgepraat en Mengelberg stelde de voorwaarde dat Tak het contactpunt zou zijn tussen de studio mensen en hem. Het Concertgebouw orkest plus enige aanhang ging naar de studio's van Film Sonores Tobis te Epinay sur Seine. Daar was het podium van Amsterdam waarheidsgetrouw nagebootst, zelfs met de daar hangende koorden. Na vijf dagen was het werk gedaan. Het geluid werd synchroon aan de bewegende beelden gezet en de eerste echte muziekfilm met Mengelberg in de hoofdrol beleefde zijn gala-première in Theater Tuschinski.

Het succes was groot. De uitvinding van Küchenmeister had naam gemaakt. Beeld en geluid op een band.

Buiten de geluid-op-film-opname-systemen had het concern nog een grote troef. Küchenmeister had ook nog een enorme verbetering gemaakt voor de opnamekwaliteit van de grammofoonplaat. De vinding betrof een enorme akoestische verbetering en de resultaten zijn vastgelegd op de Ultraphon-records -thans "collector's items".

Nederland was klaargemaakt voor de emissie van de Küchenmeister stukken op de beurs. Wanneer je geen notie hebt van bovenstaande en je kunt zulk een artikel vinden dan heeft het woord accoustiek nu veel meer inhoud. En dat geldt tevens voor het aandeel.

Lees verder op de volgende pagina's.

KÜCHENMEISTER'S INTERNATIONALE MIJ. VOOR ACCOUSTIEK (vervolg)

- Rob Meijer -

Uit: V.V.O.F Mededelingenblad Dertigste jaargang Nr. 4 van september 2009, p. 4-5.

Dat twee Amsterdamse bankiershuizen in de producten van Küchenmeister geïnteresseerd waren, was niet zo uitzonderlijk: mede door de mogelijkheid van elektrische opname- en versterkingsmogelijkheden bij het afspelen van de grammofonplaat was de handel hierin een 'booming business' geworden: in 1929 werden er in de U.S.A. meer dan 100 miljoen verkocht en in Duitsland 30 miljoen. De verkoop van afspeelapparatuur liep in dat laatste land in de honderd duizenden exemplaren op jaarbasis. Daarbij was gebleken dat deze markt ook zeer profijtelijk was, met soms zeer hoge dividenden tot gevolg. Verder streefde Küchenmeister een vooraanstaande plaats op de Duitse markt na bij de uitgave van deze platen.

Ook de geluidsfilm had duidelijk de toekomst, waarbij het door Küchenmeister aangedragen geluidswaergevingssysteem van 'Tobis' (Ton- und Bild-Syndikat) een goede kanshebber was. Daarbij kwam dat in 1927 bij de introductie van de eerste Amerikaanse geluidsfilm (The Jazz Singer) was gebleken dat dit medium uitstekend als aanjager van de grammofonplatenomzet kon dienen: van een sentimenteel lied uit deze film 'Sonny Boy' door Al Jolson werden meer dan 12 miljoen stuks verkocht.

Ten slotte had Küchenmeister ook belangen genomen in radiomaatschappijen, ondernemingen opgekocht, landelijk filialen ingericht, etc.

Dit grootschalige, in korte tijd gecreëerde, multi-media concern kwam enkele maanden voor de 'Krach' in oktober 1929 aan de Duits-Nederlandse markt.

Heinrich J. Küchenmeister was een Duitse uitvinder en ondernemer die veel geld had verdiend met de fabrieksmatige vervaardiging van afspeelapparatuur voor grammofonplaten en die blijkbaar over een tomeloze energie beschikte.

Aanvankelijk werden zijn beloften, ondanks de ongunst der tijden, in 1929 en 1930 waargemaakt: het grammofonplatenmerk 'Ultrapron' verwierf een belangrijke plaats op de Duitse markt (o.a. met 'O sole mio' door Joseph Schmidt en vier platen met de vroegste weergave van songs uit de 'Dreigroschenoper' van Kurt Weil en Bertolt Brecht). Verder werd er een nieuw afspeelapparaat met dezelfde naam ontwikkeld met twee versterkers die kort na elkaar werden weergegeven waardoor een galn, of zo men wil een soort stereo-effekt, werd bereikt.

Of het 'Tobis' geluidsfilmsysteem goed bleek te voldoen is, mede doordat de film met het Concertgebouworkest onder Willem Mengelberg uit 1931 onvindbaar lijkt te zijn, niet meer goed na te gaan. Enthousiaste reacties ontbreken echter.

Wel is duidelijk dat de winsten bij Küchenmeister in 1929 en 1930 stegen. Helaas was dat laatste van korte duur: einde juli 1931, dus circa twee jaar na de introductie van de aandelen, ging het concern financieel onderuit. De oorzaak hiervan laat zich raden: in de U.S.A. daalde in 1932 de omzet van grammofoonplaten tot zes miljoen, in Duitsland brokkelde de markt steeds verder af, tot er in 1935 nog maar vijf miljoen stuks werden verkocht. Geschrokken West-Europese concurrenten verenigden zich al in april 1931 tot de grootste grammofoonplatenmaatschappij ter wereld: het Engelse EM!

Hoe enorm groot de invloed van de 'Great Depression' op de omzet in de grammofoonplatenindustrie is geweest, wordt ook duidelijk bij de uitgaven van het al genoemde Concertgebouworkest: vanaf 1926 verschenen er met de regelmaat van de klok platen van dit orkest op de markt. Echter tot circa halverwege 1932. Vervolgens moest men ruim drie jaar op de hervatting van deze cyclus wachten.

Lit.: Gunter Große, Von der Edisonwalze zur Stereoplatte, Berlin 1989.
Jan van Bart, Discografie van het Concertgebouworkest, Zutphen 1989.